

פרקליטות צבאית

ייעוד, סמכות ואחריות, מבנה וארגון
תוכנית להשבת אמון הציבור, העם ומפקדי צה"ל
בפרקליטות הצבאית

10 בדצמבר 2025 | כ"א בכסלו התשפ"ו

תא"ל אורן סולומון | סא"ל עו"ד מוריס הירש | רס"ל עו"ד עומר בן חמו

תקציר מנהלים

צה"ל, כצבא העם, מחוייב בשינוי עמוק, אמיתי, וזאת על-מנת להשיב את האמון בו! אנו נמצאים בעיצומה של טלטלה פנימית בצה"ל, ובפרקליטות הצבאית בפרט, שעה שר' הקודקוד האלופה יפעת תומר-ירושלמי, חשודה במעשים פליליים חמורים, היא, ביחד עם בכירים נוספים בפרקליטות הצבאית.

זהו **אירוע דרמטי** של ממש, המחייב לא רק חקירה פלילית ומיצוי הדין, **אלא בחינת עומק מדוע וכיצד הגענו עד הלום.**

מינוי פצ"ר חדש, וכוונה "לייצב את המערכת", לא רק שלא ייתנו מענה לבעיות השורש, אלא אף **יעמיקו את חוסר האמון** הפנימי של מפקדי צה"ל בפרקליטות הצבאית, וזאת מתוך חוסר אמון במהלך, שתכליתו "להחזיר מצב", ולא לתקן את המצב מיסודו.

צה"ל, **צבא הגנה לישראל**, הינו היסוד והבסיס לקיומה הפיסי של מדינת ישראל.

צה"ל נמצא במשבר! משבר אמון, משבר מנהיגות וערכים, ובעיקר- אתגר גדול המעיב על יכולתו לממש את תפקידו, עד כדי סיכון לביטחון המדינה. **אנו עדיין במלחמה פעילה במספר זירות, ובהתהוותן של זירות נוספות וסיכונים רבים לביטחונה הלאומי של מדינת ישראל.**

דווקא מתוך המשבר הגדול, טמונה **ההזדמנות לשינוי עומק ויסודי** באשר לתפקידה של הפרקליטות הצבאית, ייעודה, תחומי אחריותה, סמכויותיה ומגבלותיה, כפיפותה, מבנה וארגון היחידה, ואיוש אנשיה. אין מדובר רק בשינוי פרסונלי, אלא בשינוי עומק ומהות.

זו הזדמנות בלתי חוזרת לשינוי. קיימת חשיבות גבוה ליישום מהיר של ההמלצות, וזאת תוך פרק זמן קצר וקצוב

עיקרי ההמלצות: הקמת צוות עבודה משותף, לבחינת הנושאים הבאים:

1. הכפפת הפצ"ר באופן מלא לרמטכ"ל.

2. ביצוע תחקיר מקצועי ב-2 נושאי ליבה:

1. השפעת המערכת המשפטית הצבאית, בדגש על המגבלות בהוראות הפתיחה באש על גדר הביטחון מול עזה תרמו לכישלון הדיפת מתקפת המחבלים ב-7 באוקטובר.

2. השפעת המערכת המשפטית על ניהול המלחמה ועמידה ביעדיה.

3. **מדיניות הפעלת האש והכח:** ומתן מרחב השפעה גדול יותר למפקדים.

4. **התאמת מבנה וארגון היחידה:** דרגת הפצ"ר- תא"ל (החל מהפצ"ר הבא). חבר רלוונטי לפורום המטה הכללי. החזרת מעמד הדרגה לסגן הפצ"ר ולרמ"ח דבל"א- אל"מ.

5. הפרדת הייעוץ המשפטי והתביעה: על הפצ"ר להיות אחראי על היעוץ המשפטי בעוד שעל התצ"ר להיות אחראי על התביעה ללא שום כפיפות לפצ"ר.

6. איוש וביצוע התאמות לבע"ת בפרקליטות: החלפת בע"ת עם חשש לפגיעה באמון ובתפיסת האחריות המתאימה לצה"ל. הכנסת תהליכי בקרה ומשוב, ביצוע פוליגרף, ועוד. גיוס בע"ת חדשים – תוך גיוון המקורות והדיעות.

מסמך זה נכתב בהובלת תת אלוף במיל" אורן סלומון מתוך צורך לאומי דחוף לתיקון ולהשבת אמון הציבור הכללי וציבור הלוחמים בפרט ברשויות הצבא, ומתוך אהבת העם הארץ המדינה וצה"ל.
אורן סלומון, מוריס הירש, עומר בן חמו וחברי תנועת המילואים דור-הנצחון
ערב חנוכה תשפ"ו-2025.

סקירה - הליך המשפטיזציה בצה"ל ומעמד הפצ"ר

הפרק הראשון יציג את הרקע ההיסטורי-משפטי לשינוי מערך הייעוץ המשפטי בראשות הפרקליט הצבאי הראשי (הפצ"ר), ממעמד של ייעוץ פנימי לגורם מעצב מדיניות ופיקוד.

1. שורשי הריסון: עידן בן גוריון והאוטונומיה הפיקודית

בתחילת דרכה, המערכת הביטחונית בישראל נשענה על תפיסה שהעניקה אוטונומיה רחבה לדרג הפיקודי.

על פי ד"ר אמנון רובינשטיין (במאמרו על גבולות הביקורת השיפוטית), הגישה הרווחת הייתה שיש להותיר לצה"ל, כצבא העם, "חופש פעולה רחב ללא התערבות משפטית" בניהול הלחימה ובשאלות אסטרטגיות. הדבר בא לידי ביטוי בכך שבשנותיו הראשונות, הפצ"ר היה בעל סמכויות מוגבלות מאוד, וכפוף באופן מלא להיררכיה הפיקודית של הרמטכ"ל, ללא מעמד עצמאי משמעותי. הפרקליטות הצבאית עסקה בעיקר באכיפת חוק פלילי פנים-צבאי ובמשפט משמעותי.

2. שבירת החומות: מהפכת "הכל שפיט" והשפעתה על הפצ"ר

המהפך החל עם כניסת המהפכה החוקתית של שנות ה-80-90 לשיאה, כאשר בית המשפט העליון החל לבקר באופן אקטיבי פעולות ממשלתיות וצבאיות.

א. תיאוריית "החורים השחורים" והמשמעות לצה"ל

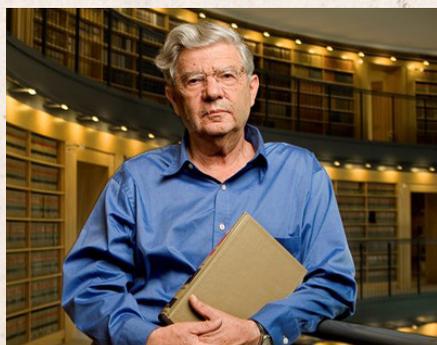
הנשיא לשעבר אהרן ברק טבע את הכלל ש"אין חורים שחורים נורמטיביים", כלומר, כל פעולה המתרחשת במרחב הציבורי – כולל פעולה צבאית – כפופה לנורמות משפטיות ולביקורת שיפוטית.

"אין מקום שבו המשפט אינו קיים... כל פעולה... נתפסת בעולם המשפט" השופט אהרן ברק, בג"ץ 390/79 (פרשת אלון מורה).

ב. הקשר הישיר לצה"ל

האיום הפוטנציאלי של ביקורת בג"ץ על כלל פעולות צה"ל יצר שני שינויים מהותיים במעמד הפצ"ר:

• **הכנה למשפט:** אם בג"ץ יכול לשפוט כל פעולה, הצבא חייב להקים מנגנון פנימי שיבטיח שהפעולה עומדת בסטנדרטים המשפטיים לפני שהיא מבוצעת. הפצ"ר הפך מ"יועץ למפקד" ל"נציג החוק בצבא". המפקדים החלו להבין שללא אישור משפטי, הפעולה שלהם עשויה להיפסל בבג"ץ או לגרום השלכות פליליות.

• **שינוי תפיסתי:** הדרג המשפטי נדרש לתרגם את עקרונות המשפט המנהלי והחוקתי של בג"ץ (כגון מידתיות וסבירות) לשפת הפיקוד והפקודות המבצעיות. הפצ"ר הפך למתרגם המוסמך היחיד של דרישות בג"ץ מצה"ל, ובכך צבר כוח רב בתחום הליבה הביטחוני. דה פקטו, ובהיעדר יעוץ משפטי חיצוני לצבא הפצ"ר הפך לחוק עצמו.

המשפטן נכנס לחמ"ל: פסיקות בג"ץ והמשבר המבצעי (2000 ואילך).

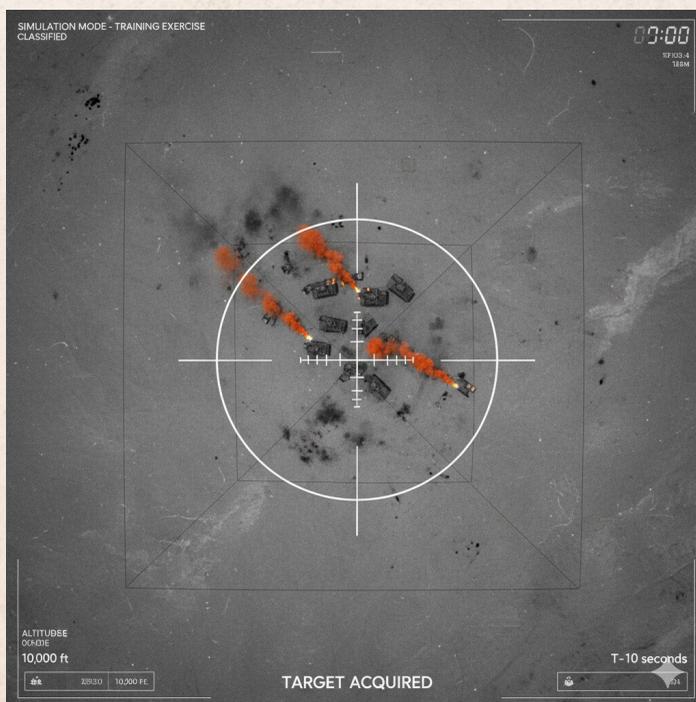
פרוץ האינתיפאדה השנייה (2000) והשימוש בטקטיקות כמו סיכולים ממוקדים יצר משבר משפטי, שבו פסיקות בג"ץ הפכו לכוח מניע ישיר לחיזוק סמכויות הפצ"ר.

בג"ץ הסיכולים הממוקדים: יצירת "המפקח"

בג"ץ אישר עקרונית את מדיניות הסיכולים הממוקדים אך דרש עמידה בתנאים נוקשים (בג"ץ 769/02).

תיקוף ההשפעה: פסיקה זו יצרה "מבחן ארבעת השלבים" (בדיקת מידתיות, הוכחת צורך, בחינת חלופות), שמחייב בדיקה משפטית פרטנית של כל יעד לתקיפה. כדי לציית לבג"ץ, נדרש צוות משפטי שיושב בחמ"ל כדי לאשר את חוקיות הפעולה בזמן אמת. פרופ' עמיחי כהן (בספרו "מלחמות הבג"ץ") מתאר כיצד פסיקת הסיכולים הממוקדים (בג"ץ 769/02) הפכה את היועץ המשפטי לגורם אופרטיבי. כדי שסיכול יהיה חוקי, נדרש ש"אדם" (משפטן) יאשר שהמטרה היא אכן "לוחם בלתי חוקי" ושאינן דרך אחרת לעצרו.

התוצאה: המשפטנים החלו לשבת בחדרי המבצעים כדי לאשר מטרות בזמן אמת ("Targeting"). הסמכות הסופית עברה מהמפקד בשטח אל הפרשנות המשפטית של המודיעין.

3. ועדת וינוגרד: דרישה להטמעה ואיזון

לאחר כישלון מלחמת לבנון השנייה, הוקמה ועדת וינוגרד שאומנם קראה מצד אחד להוציא את המשפטן מהשטח בזמן אמת כדי למנוע שיתוק: "עדיפה בעינינו העמדה לפיה יש להטמיע לפני מעשה ובשגרה את הנורמות הכלליות של הפעלת שיקול דעת וכוח, לצד הנחיות לפעולה, חינוך ותרגול לקיום כללי הלחימה על פי המשפט הבינלאומי, על שלל המגבלות האתיות, הפוליטיות והמשפטיות. בעת מעשה (קרי, בזמן לחימה, בזמן אמת) יש להניח למקבלי ההחלטות וללוחמים לפעול על פי נורמות אלה, שהוטמעו כאמור."

אולם, מצד שני, המסקנה הכוללת הייתה חיזוק דרמטי של המשפט בשלב תכנון הלחימה: "אנו סבורים כי יש מקום לחזק את מעמדו של היועץ המשפטי במטה הכללי... יש להבטיח כי השיקול המשפטי יובא בחשבון בעת תכנון המהלכים הצבאיים ובזמן ניהולם". יש לציין שבעוד מערך היועץ המשפטי אכן חוזק בצבא, ההמלצה להוצאת היועץ המשפטי מהחמ"ל המבצעי בשעת לחימה - לא הוצאה לפועל.

4. המשפט כנשק אסטרטגי: ההכפפה והלגיטימציה הבינלאומית

הלחץ המשפטי הבינלאומי (כגון דו"ח גולדסטון, 2009) היה הגורם המכריע שהפך את המשפטיזציה מ"חובה" ל"כלי אסטרטגי" במטרה "להגן על החיילים והמפקדים" בראיית הדרג המשפטי בצה"ל.

וועדת טירקל

בעקבות אירוע המאווי מרמרה (2010) הוקמה ועדת טירקל הן לבחינת עובדות האירוע עצמו והן לבחינת מנגנוני החקירה והבדיקה בצה"ל.

ועדת טירקל והכפפת הפצ"ר: הועדה המליצה על חיזוק עצמאותו וסמכותו של הפצ"ר להורות על חקירות נגד פעולות מפקדים בכירים (תוך כפיפות מקצועית ליועץ המשפטי לממשלה) והכפיפה אותו **מבחינה מקצועית** ליועץ המשפטי לממשלה.

הכפפה זו חיזקה את מעמד הפצ"ר כגורם עצמאי, המנותק מההיררכיה הפיקודית הישירה תחת הרמטכ"ל. המטרה הייתה **להוכיח לקהילה הבינלאומית** כי ישראל מסוגלת לבצע "שיפוט עצמי" (Complementarity) אמין, ובכך לסכל חקירות בינלאומיות בהאג. בחוכמה שבדיעבד, אנו יודעים כיום שזו הייתה עוד אחת מה**קונספציות** שהמלחמה הוכיחה כשגויה מן היסוד.

5. המפקד הכפול

אם בעבר המפקד היה הריבון היחיד בשטח, המצב כיום מצביע על מציאות של "פיקוד דואלי".

1. סמכות וטו: ליועץ המשפטי יש כיום בפועל זכות וטו על מבצעים. אם יעד מוגדר כלא-חוקי ("Blacklist"), המפקד לא יכול לתקוף אותו, תהיה דחיפותו אשר תהיה.

2. הרתעה פנימית: מפקדים רבים מעידים בשיחות סגורות על "אפקט הצינון" (Chilling Effect) – הימנעות מפעולות מסוימות מחשש לחקירה פלילית עתידית, תופעה שפרופ' יגיל לוי מכנה "המשפטיזציה של התודעה הצבאית".

הכוח הרב שתהליכים שתוארו עד כה הפקידו בידי הפצ"ר, הן כנציגו של החוק בצה"ל והן כבעל זכות וטו כמעט מוחלטת בהיבטים מבצעים רבים, אינו מתקבל על הדעת ואף הוכח כלא אפקטיבי במניעת העמדה לדין של גורמים ישראלים בהאג.

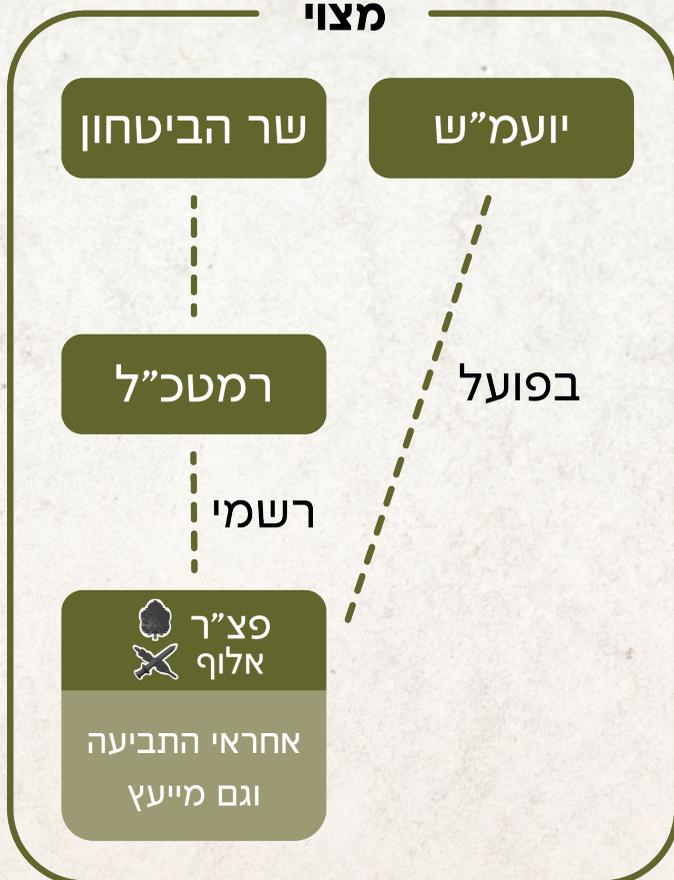
המלצות - פירוט:

המלצה 1 - החזרת דרגת הפצ"ר (הבא) לדרגת תת-אלוף ושימור מקומו כחבר בפורום מטכ"ל.

המלצה 2 - החזרת כפיפות הפצ"ר באופן מלא לרמטכ"ל.

הפצ"ר הוא יועץ לרמטכ"ל, ומעמדו צריך להיות בשורה אחת עם בעלי תפקידים דומים. בוודאי ראוי שיהיה הבדל משמעותי בין מעמדו של הפצ"ר ובין מעמדו הראוי של מפקדי הפיקודים המרחביים, ראש אמ"ן, או מפקד חיל האוויר. הדרגה משקפת את הבדל המעמד והאחריות, וראוי שדרגת הפצ"ר תשקף את היותו יועץ, כמו היועב"ל, דו"צ, ואחרים, ולא כמפקד של מפקדה ראשית. דרגתו של הפצ"ר משקפת גם את הבדל המעמד והאחריות בינו ובין נשיא בית הדין הצבאי לערעורים. להזכיר, כי העלאת פצ"ר לדרגת אלוף, החלה באופן ממוסד בעשור האחרון (על אף שהיו פצרי"ם קודמים שקודמו לדרגת אלוף באופן פרטני). כפיפות הפצ"ר צריכה להיות אך ורק לרמטכ"ל מהסיבה הפשוטה כי לא יתכן מצב בו מפקד בכיר בצה"ל כפוף לגורם אזרחי (היועצת המשפטית לממשלה) חוץ צבאי.

מצוי

רצוי

המלצה 3 - הוצאת סמכויות התביעה מידי הפצ"ר

יש להפריד, כפי שהוצע להפריד את תפקיד היועמ"ש לממשלה, בין תפקיד היועץ המשפטי לצה"ל ותפקיד התובע הראשי לצה"ל, כך שהתצ"ר לא יהיה כפוף לפצ"ר. בין שני התפקידים האלו יש מידה של סתירה כאשר מי שאחראי על תביעתם של בעלי תפקידים הוא גם מי שנותן להם ייעוץ.

המלצה 4 - בחינה מחודשת של מיקום יועצים משפטיים ואופן הייעוץ המשפטי בזמן לחימה.

חייל ומפקד בצה"ל לא יפעלו אחרי התייעצות עם עורך דין או יועץ משפטי אלא על פי פקודות הצבא. פקודות הצבא יהיו תואמות את החוק והדין הבינלאומי, כפי שכל פקודה בצבא תואמת את חוקי מדינת ישראל והדין הבינלאומי.

זאת בהתאם להמלצתה של ועדת וינוגרד: "עדיפה בעינינו העמדה לפיה יש להטמיע לפני מעשה ובשגרה את הנורמות הכלליות של הפעלת שיקול דעת וכוח, לצד הנחיות לפעולה, חינוך ותרגול לקיום כללי הלחימה על פי המשפט הבינלאומי, על שלל המגבלות האתיות, הפוליטיות והמשפטיות. בעת מעשה (קרי, בזמן לחימה, בזמן אמת) יש להניח למקבלי ההחלטות וללוחמים לפעול על פי נורמות אלה, שהוטמעו כאמור."

מפקד תא תקיפה לא ינהל שיח ישיר עם יועמ"ש למרות חובתו לפעול כדין וההשלכות המשפטיות של פעולותיו כפי שניסחה זאת הוועדה: "**ראוי שכוחות לוחמים, בוודאי בדרגי השדה, יתרכזו בלחימה ולא בהתייעצות עם יועצים משפטיים.** כך בוודאי כאשר אילוצי החוקיות וטוהר הנשק ממילא כבר הוטמעו בהם במהלך הכשרתם המקצועית".

בפועל, יועצים משפטיים מגבילים או מעכבים לא פעם החלטות ופעולות תקיפה ראויות, פעולות שברוב המקרים, כאשר עולות להחלטת מפקדים-מאושרות! בנוסף, לא מעט מקרים נבלמים וכלל לא מגיעים לידי שיח ו/או פעולה, מטעמי חשש ומורא מהיועמ"ש בתא התקיפה.

התחקיר, וגם הפעולה המשמעתית או החוקית, שלאחר הפעולה יכולים לכלול היבט משפטי. שוב, כפי שהמליצה ועדת וינוגרד: "לאחר מעשה יש לעסוק בבחינת המקרים, כולל הטלת אחריות במקרים בהם עולה כי אירעה סטייה בולטת מהנורמות המחייבות שהוטמעו."

המלצה 5 - ארגון מחדש של מחלקת הדין הבין לאומי, והחזרתה למעמדה, גודלה, ואת דרגת מפקדה לאל"מ.

המלצה 6 - צמצום עיסוק הפצ"ר לתחומים הנוגעים לפעילותו הישירה של הצבא, ובתיאום גורמי המשפט הנוספים.

המלצה 7 - בחינת תחומי העיסוק מחלקת הלגיטימציה בחטיבת דבל"א.

בהתאם לשינוי בדרגת הפצ"ר, נדרש להחזיר את חטיבת דבל"א למעמד מחלקה (והחזרת מפקד המחלקה לדרגת אל"ם). כך ישוקף מעמדו של מפקד המחלקה כמייעץ ולא כגורם מנחה לגורמי הפעלת הכוח המרכזיים – מפקדי האוגדות והמפקדות הראשיות.

בנוסף, יש לפעול להגדיר ולתאם את האחריות של מחלקת הדין הבין-לאומי, כך שלא תחפוף את תפקיד ואחריות משרד החוץ, משרד המשפטים, משרד הביטחון ומשרד רוה"מ. יצירת תיחום ברור של אחריות הצבא בתחומים הנוגעים לפעילותו הישירה. בפועל, כפילות זו לא נחוצה, מעמיסה אחריות ומשימות, ואינה ממצה באופן מיטבי את יתרונות המחלקה.

בחינת תחומי העיסוק של "מחלקת לגיטימציה" בחטיבת דבל"א, תוך הבהרה שנושאי לגיטימציה הם נושאים מבצעיים ביסודם, שהיסוד המשפטי הוא רק חלק ממרכיביהם.

המלצה 8 - צמצום פקודות מטכ"ל

בחינת הפקודות בצה"ל, לשם צמצום הפקודות המטכ"ליות ופישוטן, כך שהנורמות המחייבות יהיו ברורות לכל חייל ומפקד.

צה"ל צבר עם הזמן מספר עצום של פקודות ונהלים, וסביר שאיש אינו מכיר את כולן. סביר גם שחלקן התיישן או הפך ללא רלוונטי, נשכח או נדרס על ידי פקודה או נוהל חדש. הגיע הזמן לצמצם ולפשט את פקודות המטכ"ל, בכדי שהפקודות ימלאו את ייעודן וישפיעו על הלוחמים והמפקדים.

המלצה 9 - בחינת הדין המשמעתי

בחינה מחדשת של הדין המשמעתי בצבא, לשם שיפור אפקטיביות (ופשטות) הכלים הפיקודיים הנתונים בידי המפקד.

הדין המשמעתי בצה"ל נדרש לריענון. חיילים רבים נשפטים למחבוש בגלל זוטות, ומנגד אין בידי המפקדים כלים

משמעותיים משמעותיים מחוץ למסגרת הדין המשמעת. היחס שבין חייל למפקד אינו צריך להיות משפטי, המפקד נדרש מצד אחד לכלים משמעותיים שאינם על גבול המותר, ומצד שני למערכת דין משמעת פשוטה קלה וגמישה כשאינו ברירה אחרת.

המלצה 10 - חקירות מצ"ח

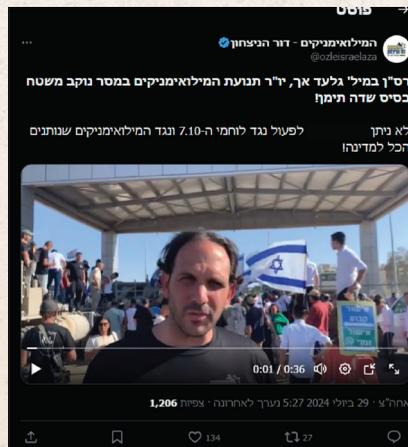
צמצום החובות לפתיחת חקירת מצ"ח באירועים נורמטיביים, והרחבת סמכויות המפקד לביורור אירועים ולענישה. ובחינת הקשר בין הפרקליטות למצ"ח.

החובה להעביר חקירות בתחום הערכי למצ"ח, וצמצום סמכות המפקד חותרת תחת יסודות הצבא. כל כניסה של מצ"ח ליחידה משדרת חוסר אימון במפקד מצד המערכת שמעליו, ותורמת לאבדן אמון של החיילים בגיבוי של המפקדים.

הניסיון במלחמה, ובאירועים שליוו אותה, הראה שהעברת סמכות החקירה והתחקיר לדרג המטכ"ל פוגעת גם באיכות התחקירים וגם באימון בהם. היא מייצרת נתק בין מי שמחנך לערכים, נבחן עליהם, ונדרש לתת דוגמה אישית לפיהם, ובין מי שמנותק מהשטח, ושולט בפועל במערכת שמתחקרת אותו. תחקירי הלחימה, אירועי שדה תימן, ותחקור האירועים לפני המלחמה, לא הביאו לצה"ל כבוד או אמון.

חקירת אירועים נורמטיביים בלחימה על ידי מצ"ח, לעיתים על בסיס חשד מינימלי, מחליש את היחידות ומחליש את המוטביציה להילחם. חקירת מצ"ח היא אירוע טראומטי שניזקו יכול להתמשך זמן רב אחרי שהחקירה נסגרה בהעדר אשמה.

אירוע שנתפס כעשיית עוול ללוחמים, כדוגמת **אירוע שדה תימן**, והתמשכות האירוע שנתפסת כאי יכולת להודות בטעות, וחמור מזה, ככיסוי על עבירות חמורות בתוך המערכת, מחליש את הצבא כולו. יש לבחון בחיוב סגירת חקירות קיימות, והעברתן לטיפול מפקדים.

המלצה 11 - מדיניות אחידה

העברת מסר ערכי (לחומרא או לקולא) של הרמטכ"ל ודרישה לבחינה מחודשת של מדיניות ההעמדה לדין בשימוש בסמים קלים, ושל מדיניות העמדה לדין בעבירת היעדרות מן הצבא (בדגש על אוכלוסיות מיוחדות).

המלצה 12 - מדיניות העמדה לדין ופירסומה

פרסום מדיניות ההעמדה לדין, בשפה מובנית לכל חייל ולכל אם לחייל, הן במסגרת הוראות תצ"ר והן במסגרת דפי מפקד, לחיזוק האמון במערכת הצבאית.

המלצה 13 - עבירות מבצעיות

בחינת מנגנונים לחיזוק האמון במערכת התביעה הצבאית ביחס לעבירות מבצעיות. קידום צעדים כדוגמת מנגנון הודעה פורמלי למפקדים על חקירות ביחידתם, צמצום מעצרי לוחמים בתוך בסיס צבאי. ודרישה לחוות דעת מקצועית לגבי החשדות וההסתברות שהדבר נעשה בגין הצדקה מבצעית, עוד טרם פתיחה בחקירה. הרחבת שיקו"ד המפקדים.

המלצה 14 - תחקור אירועים חריגים

חיזוק המנגנון המטכ"לי לתחקור אירועים חריגים, והפיכתו מגורם המתחקר אירועים עבור הפרקליטות הצבאית, כגורם תחקור מטכ"לי מרכזי, לגורם שבוחן אירועים חריגים שהרמטכ"ל או אלופי המטה הכללי, סבורים שאין יכולת לתחקרם בתוך היחידה ואירועים שעשויים להצביע על נורמות רחבות. שימוש בכלי הזה רק במקרים חריגים של אי אימון במפקד היחידה או אירוע שיש בו דילמות משמעותיות ומקרין על כל הצבא.

המלצה 15 - גבולות הייעוץ: תיחום גבולות הייעוץ של הסניגוריה הצבאית.

הסניגוריה הצבאית הפכה מגוף שמשרת את בתי הדין הצבאיים על ידי הענקת הגנה מתאימה לחיילים שזקוקים לכך, לגוף שמשרת מפקדים בכירים שעומדים בפני תחקיר. בכך נפגע גם טוהר התחקיר, שכן העובדות המובאות לפני המתחקרים עברו סינון למניעת נזק למתוחקר, וגם האמון ביושרה של מפקדים בכירים שעומדים בפני תחקיר או ועדת חקירה.

המלצה 16 - הוראות פתיחה באש

צמצום ופישוט ההוראות המטכ"ליות העוסקות בפעילות בזמן לחימה ובכללן הוראות הפתיחה באש. הרחבת שיקול הדעת של הפיקודים והאגדות, וצמצום התהליכים המחייבים אישור בדרג מטכ"לי. בחינה ועדכון של ההוראות, בהתאם למדיניות הרמטכ"ל, מדי שנה.

הוראות הפתיחה באש מפורטות בשורה של מסמכים מורכבים. הפורמט והתהליך של ניסוח ההוראות, ללא קשר לתוכן, מכבידים על הדרג הלוחם.

שינוי ההופ"א הוא תהליך מסורבל, משתתפים בו גורמים רבים, ורק הרמטכ"ל מוסמך לחלוט את השינוי.

ההופ"א מנוסחת בשפה חצי משפטית ויורדת לפרטי פרטים. כך למשל, יש הבדל בין זריקת אבן שבכוחה להרוג או לפצוע וזריקת דבר אחר. בדרך כלל לא יעלה בידי הדרג הזוטר, לוחם או מ"פ, להכיר ולזכור את כל ההוראות המפורטות בה. בוודאי כאשר הוא נדרש לפעול תחת יותר מהופ"א אחת. לדוגמא, החייל המוצב בבקעת הירדן יכול לפעול ביום אחד תחת שלוש הופ"אות: זו המחייבת ביו"ש, זו המחייבת בישראל, וזו שבקו המים על גבול ירדן.

הירידה של ההופ"א לפרטים במקום הגדרת העקרונות והשארת הפרטים לשיקול הדעת של המפקד יוצרת עיוותים שחושפת את המפקד מבחינה מבצעית וחוקית כאחד. למשל הגדרת הטווח המדויק שבו מותר לירות במצב מסוים ברובה עם כוונות ברזל וברובה עם כוונת צלפים. הטווח המוגדר בפקודה לא מתייחס לשאלה אם היורה עצמו הוא טירון שבקושי עבר הכשרה היורה בסמטה צרה ביום גשם וערפל או צלף מנוסה באור שמש מלא בשטח פתוח.

המלצה 17 - מדריך לדיני לחימה

הכנת "מדריך לדיני לחימה" בצה"ל. המדריך, בדומה למצב במרבית הצבאות המערביים, יהיה בסיווג בלמ"ס, יבהיר את הנורמות המשפטיות והמבצעיות להם מחויב צה"ל, וישאיר את היישום הטקטי למפקד בשטח.

הוראות הפתיחה באש, וכלל ההוראות העוסקות בנורמות בלחימה, חייבות להיות פשוטות ומתאימות לדרג הלוחם. נדרשת הוראה, או מדריך, בסיווג בלמ"ס, שיבהיר את העקרונות, אפשר שיסביר את העקרונות באמצעות דוגמאות, וישאיר בידי המפקד את שיקול הדעת איך ליישם את העקרונות בכל אחד מאינסוף המצבים המבצעיים האפשריים.

למדריך כזה תהיה חשיבות רבה הן לתוך צה"ל והן כלפי חוץ. מפקדי צה"ל יכירו את המדריך ויפעלו לאורו, יבינו את החובות שמוטלות עליהם, ויקל עליהם להסביר את ההוראות לפקודיהם. המדריך יציג את עמדות צה"ל כלפי מדינות העולם והארגונים הבינלאומיים, ויאפשר הסברה של פעולה שבגינה התקבלה תלונה. במדריך יובהרו במפורש ההבדל בין החובות המשפטיות לתוצרי החלטות שבמדיניות. המדריך יוכן על ידי צוות מחקרי-מקצועי צבאי (בתוספת גורמים מקצועיים חוץ-צבאיים), בראשות גורם מבצעי בכיר (בדרגת אל"מ) וגורם משפטי (בדרגת אל"מ).

המלצה 18 - מיקוד חוו"ד ע"ב הדין בלבד

מיקוד ודיוק חוו"ד ע"ב הדין, ולא ע"ב תפיסות עולם, השארת מרחב שיקול הדעת והאחריות למפקדים, יכולת לקבל חוו"ד מקצועית נוספת במקרים חריגים, גם מגורמי מקצוע מומחים ורלוונטיים מחוץ לצה"ל בהחלטת רמטכ"ל.

מדיניות הפעלת האש והדין הבין-לאומי הוא נושא משמעותי המשפיע לא רק על ביטחון כוחותינו והיכולת להשמיד אויב בלחימה, אלא על היכולת של מדינת ישראל לעמוד ביעדיה האסטרטגיים (סוגיות הפעלת הכח והאש, מצור, הנעת אוכלוסייה, ועוד). החמרה, או הנחייה שגויה הנשענת על תפיסת עולם, ולא על הדין, פוגעת בביטחון כוחותינו, ובביטחון הלאומי של מדינת ישראל.

במקרים חריגים, ועל מנת לאפשר חופש פיקודי ומבצעי רחב ככל הניתן, יש לאפשר לצה"ל, בהחלטת רמטכ"ל, לקבל חוות דעת חיצונית שלא מתוך היעוץ המשפטי הפנימי בצה"ל. זאת, כאשר הרמטכ"ל סבור כי ישנה אופציה משפטית אלטרנטיבית ראויה שתשרת את הגשמת יעדי הצבא בלחימה על פי שיקול דעתו המקצועי.

התכנית נכתבה על ידי תת אלוף אורן סולומון, עו"ד מוריס הירש ועו"ד עומר בן חמו | 'תנועת המילואימניקים דור הניצחון'

תת אלוף במיל' אורן סולומון
לשעבר בכיר במשרד ראש הממשלה ומנהל הלחימה באוגדת עזה, חבר בוועד המנהל של המילואימניקים דור הניצחון

סגן אלוף (מיל') עו"ד מוריס הירש
מומחה למשפט בינלאומי חבר בוועד המנהל של המילואימניקים דור הניצחון

רס"ר במיל' עו"ד עומר בן חמו
יוצא יחידת אגוז ובוגר פרקליטות המדינה. סמנכ"ל תנועת המילואימניקים דור הניצחון

www.miluimnikim.org.il

miluimnikim@miluimnikim.org.il

 055-9810678

